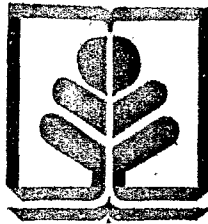

بہ نام خداوند

جان و حمد

دانشگاه مازندران
دانشکده علوم انسانی و اجتماعی

موضوع

بررسی اشتغال زایی دانش آموختگان دانشگاه مازندران

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته علوم اقتصادی

استاد راهنما

آقای دکتر احمد جعفری صمیمی

استاد مشاور

آقای دکتر سعید کریمی

نگارش

منصوره طالعی فر

شهریور ۱۳۸۱

۴۸۸۸۴

۱۳۸۲ / ۳ / ۳۰

از طرف دانشکده علوم انسانی و اجتماعی
توسط دبیر کارکنان

تقدیر و تشکر

آغاز و انجام پژوهش میسر نگردید مگر به لطف پروردگار متعال و همت والای استاد گرامی آقای دکتر احمد جعفری صمیمی که همواره از راهنماییها و محبت‌های بی دریغشان بهره مند گردیدیم و نیز مساعدت‌های آقای دکتر سعید کریمی که در انجام مراحل کار نقش مهمی ایفا نمودند. لذا از زحمات این بزرگواران صمیمانه قدردانی می نمایم.

همواره سپاسگزار زحمات کلیه اساتید محترم بخش تحصیلات تکمیلی دانشکده خواهیم بود. از کلیه دوستانی که مرا مورد لطف خویش قرار دادند تشکر می نمایم.

زندگی دو چیز را نیکو نگه‌دار: من ارزانی داشته است :

مادرم که اجازه داد ربه‌سپار شوم .

پدرم مبارز می‌را که در درونم ساکن بود و بیدار نمود .

چکیده

بخش برنامه ریزی آموزش عالی از ارکان آموزش هر جامعه است که با تکیه بر نیازهای جامعه و آخرین دستاوردهای علمی و پژوهشی، برای شکوفایی و باروری نیروی انسانی و تربیت نخبگان جامعه برنامه ریزی می کند.

با توجه به این واقعیت که توسعه آموزش عالی در گرو توجه به احتیاجات آینده مملکت بوده و می تواند شاخص پیشرفت آموزش در کشور نیز باشد نباید از یاد برد که این امر می تواند توسعه کیفی آموزش را نیز تحت الشعاع قرار داده و از این زیاده بر نیازهای موجود یا احتیاجات آینده بازار اشتغال و یا غیر منطبق با نوع نیازها و تخصص های مشخص فارغ التحصیلان تولید نماید و چنین واقعیتی موجب می شود که برنامه ریزان را بر آن دارد که دست به برآورد این نیازها در طی برنامه های توسعه اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی بزنند.

هدف تحقیق حاضر بررسی وضعیت دانش آموختگان دانشگاه مازندران است. در این پژوهش با تأکید بر اهمیت اشتغال دانش آموختگان دانشگاه چگونگی ارتباط بین رشته های مورد نیاز بر اساس مزیت های نسبی منطقه ای در سالهای ۱۳۷۵ - ۱۳۸۰ مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد. برای این منظور از شاخص مزیت نسبی آشکار (Revealed comparative advantage (RCA) یا شاخص مزیت رقابتی آشکار (Revealed competitive advantage) استفاده می شود که بر اساس این شاخص چنانچه RCA بزرگتر از یک باشد در آن وضعیت (رشته یا فعالیت اقتصادی) مزیت نسبی وجود دارد.

با در نظر گرفتن ارزش افزوده ۷۲ فعالیت عمده در استان مازندران در زیرمجموعه ۱۵ گروه عمده فعالیت و همچنین با توجه به ارزش افزوده فعالیت های فوق در کشور، مزیت نسبی فعالیت های مختلف را در استان محاسبه کرده و به این نتیجه دست یافتیم که ۲۷ فعالیت عمده از میان فعالیت های مذکور در زیر مجموعه ۹ گروه عمده فعالیت در استان مازندران دارای مزیت نسبی منطقه ای می باشند که با استفاده از نتایج فوق و تطابق فعالیت های مذکور با رشته های تحصیلی مختلف در سراسر کشور ۱۱۶ رشته تحصیلی در دانشگاه مازندران دارای

مزیت نسبی منطقه ای هستند در حالیکه دانشگاه مازندران از میان تعداد رشته های تحصیلی مذکور ۲۸ رشته تحصیلی را ایجاد نموده است به عبارت دیگر می توان گفت که ۲۴/۱۳ درصد از نیازهای منطقه ای خود را تأمین می کند.

همچنین با ارائه شاخص RCA برای شاغلان متخصص به تفکیک فعالیتهای عمده در استان مازندران به بررسی نیروی کار متخصص در استان مذکور پرداخته ایم. که نتایج نشان دهنده آن است که استان مازندران در مقایسه با کل کشور در جذب نیروی متخصص در بخشهای مختلف اقتصادی کشور موفق بوده و توانسته زمینه اشتغال زایی آنان را فراهم آورد.

بنابراین با توجه به نتایج حاصل از تحقیق حاضر پیشنهاد می شود که در راستای تأمین نیازهای نیروی انسانی متخصص منطقه ای توسعه آموزش عالی دانشگاه مازندران بر مبنای سایر رشته هایی که استان مازندران از مزیت نسبی برخوردار است صورت پذیرد تا از این طریق علاوه بر افزایش مشارکت نیروی انسانی متخصص زمینه های اشتغال دانش آموختگان دانشگاه نیز فراهم شود.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

□ فصل اول : کلیات تحقیق

۱-۱	مقدمه	۱
۲-۱	تعریف مسأله	۳
۳-۱	فروضیات تحقیق	۴
۴-۱	هدف کلی تحقیق	۴
۵-۱	اهمیت و ضرورت تحقیق	۴
۶-۱	روش تحقیق	۵
۷-۱	محدودیت های تحقیق، موانع و مشکلات	۵
۸-۱	تعریف واژه ها و اصطلاحات خاص	۶
۱-۱-۱	کار	۶
۲-۱-۱	جمعیت بیکار	۶
۳-۱-۱	متخصص	۶
۴-۱-۱	جمعیت شاغل	۶
۵-۱-۱	جمعیت بیکار متخصص	۶
۶-۱-۱	جمعیت شاغل متخصص	۷
۷-۱-۱	پذیرفته شده	۷
۸-۱-۱	دانش آموخته	۷
۹-۱-۱	مزیت نسبی آشکار	۷

□ فصل دوم : مبانی نظری و مروری بر ادبیات موضوع و مطالعات انجام شده

۱-۲	مقدمه	۸
۲-۲	ارتباط بازار کار و آموزش عالی	۹
۳-۲	جایگاه نیروی انسانی متخصص در توسعه اقتصادی	۱۲

۱۶	۴- نقش آموزش عالی در تحول ساختارهای اقتصادی
۲۰	۵-۲ عرضه نیروی کار متخصص
۲۰	۶-۲ عوامل مؤثر بر عرضه نیروی انسانی متخصص
۲۱	۷-۲ تقاضای نیروی کار متخصص
۲۴	۸-۲ عوامل مؤثر بر تقاضای نیروی انسانی متخصص
۲۵	۹-۲ بیکاری دانش آموختگان دانشگاهی
۲۸	۱۰-۲ عوامل مؤثر بر بیکاری دانش آموختگان
۳۷	۱۱-۲ دیدگاههای اقتصاددانان کلاسیک درباره اهمیت اقتصادی آموزش
۳۹	۱۲-۲ دیدگاههای اقتصاددانان نئوکلاسیک درباره اهمیت اقتصادی آموزش
۴۲	۱۳-۲ دیدگاههای اقتصاددانان معاصر درباره اهمیت اقتصادی آموزش
۴۶	۱۴-۲ مروری بر مدل تجربی برآورد نیروی انسانی متخصص در ایران
۴۸	۱۵-۲ مطالعات انجام شده در ایران
۵۲	۱۶-۲ مطالعات انجام شده در خارج از کشور
۶۰	۱۷-۲ نتیجه گیری
۶۲	۱۸-۲ شاخص مزیت نسبی آشکار و کاربرد آن در تعیین مزیت نسبی آموزش عالی

□ فصل سوم : روش تحقیق و جمع آوری اطلاعات

۶۶	۱-۳ مقدمه
۶۷	۲-۳ جامعه آماری
۶۸	۳-۳ پذیرفته شدگان
۷۵	۴-۳ توصیف و تحلیل نمودارهای پذیرفته شدگان طی سالهای ۶۹ - ۶۸ تا ۸۰ - ۷۹
۸۱	۵-۳ دانش آموختگان
۸۸	۶-۳ توصیف و تحلیل نمودارهای دانش آموختگان طی سالهای تحصیلی ۶۹ - ۶۸ تا ۸۰ - ۷۹
۹۳	۷-۳ مقایسه پذیرفته شدگان و دانش آموختگان طی سالهای تحصیلی ۶۹ - ۶۸ تا ۸۰ - ۷۹

□ فصل چهارم : یافته های تحقیق و آزمون اطلاعات

- ۱-۴ شاخص مزیت نسبی آشکار رشته های تحصیلی مختلف دانشگاه مازندران (طرف عرضه)..... ۱۰۵
- ۱-۴-۱ شاخص مزیت نسبی رشته های تحصیلی دانش آموختگان گروه علوم انسانی دانشگاه مازندران... ۱۰۵
- ۱-۴-۲ شاخص مزیت نسبی رشته های تحصیلی دانش آموختگان گروه علوم پایه دانشگاه مازندران ۱۰۶
- ۱-۴-۳ شاخص مزیت نسبی رشته های تحصیلی دانش آموختگان گروه فنی و مهندسی دانشگاه مازندران... ۱۰۷
- ۱-۴-۴ شاخص مزیت نسبی رشته های تحصیلی دانش آموختگان علوم کشاورزی دانشگاه مازندران..... ۱۰۸
- ۲-۴ بررسی مزیت نسبی آشکار رشته های مختلف تحصیلی دانشگاه مازندران با توجه به امکانات منطقه ای استان مازندران (طرف تقاضا) ۱۱۰
- ۳-۴ بررسی مزیت نسبی آشکار شاغلان متخصص استان مازندران به تفکیک نوع فعالیت ۱۲۴
- ۴-۴ جمع بندی ۱۲۶

□ فصل پنجم : خلاصه، نتایج و پیشنهادات

- ۱-۵ خلاصه تحقیق..... ۱۲۷
- ۲-۵ نتایج تحقیق..... ۱۲۸
- ۳-۵ پیشنهادات تحقیق..... ۱۳۰
- منابع و مآخذ..... ۱۳۲
- پیوست..... ۱۳۶

فهرست جداول

صفحه	عنوان
	جدول شماره ۳-۱ آمار پذیرفته شدگان مقطع کارشناسی دانشگاه مازندران بر حسب دانشکده
۶۹	ورشته تحصیلی طی سالهای ۶۸-۶۹ الی ۷۹-۸۰
	جدول شماره ۳-۲ توزیع نسبی پذیرفته شدگان مقطع کارشناسی دانشگاه مازندران بر حسب دانشکده
۷۰	ورشته تحصیلی طی سالهای ۶۸-۶۹ الی ۷۹-۸۰
	جدول شماره ۳-۳ آمار پذیرفته شدگان مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه مازندران بر حسب دانشکده
۷۱	ورشته تحصیلی طی سالهای ۶۸-۶۹ الی ۷۹-۸۰
	جدول شماره ۳-۴ آمار پذیرفته شدگان مقطع کاردانی دانشگاه مازندران بر حسب دانشکده ورشته
۷۲	تحصیلی طی سالهای ۶۸-۶۹ الی ۷۹-۸۰
	جدول شماره ۳-۶ آمار دانش آموختگان مقطع کارشناسی دانشگاه مازندران بر حسب دانشکده ورشته
۸۲	تحصیلی طی سالهای ۶۸-۶۹ الی ۷۹-۷۸
	جدول شماره ۳-۷ توزیع نسبی دانش آموختگان مقطع کارشناسیدانشگاه مازندران بر حسب دانشکده
۸۳	ورشته تحصیلی طی سالهای ۶۸-۶۹ الی ۷۹-۷۸
	جدول شماره ۳-۸ آمار دانش آموختگان مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه مازندران بر حسب دانشکده
۸۴	ورشته تحصیلی طی سالهای ۶۸-۶۹ الی ۷۹-۷۸
	جدول شماره ۳-۹ آمار دانش آموختگان مقطع کارشناسی بر حسب زن و مرد طی سالهای ۷۰-۷۱
۸۵	تا ۷۸-۷۹
	جدول شماره ۳-۱۰ آمار دانش آموختگان مقطع کاردانی دانشگاه مازندران بر حسب دانشکده ورشته
۸۶	تحصیلی طی سالهای ۶۸-۶۹ الی ۷۹-۷۸
	جدول شماره ۳-۱۱ نسبت تعداد دانش آموختگان به تعداد پذیرفته شدگان دوره کارشناسی دانشگاه
۹۴	مازندران بر حسب دانشکده ورشته تحصیلی طی سالهای ۷۰-۷۱ الی ۷۹-۷۸
	جدول شماره ۳-۱۲ نسبت تعداد دانش آموختگان به تعداد پذیرفته شدگان دوره کارشناسی ارشد
۹۵	دانشگاه مازندران به تفکیک رشته تحصیلی در سالهای ۷۰-۷۱ تا ۷۸-۷۹

- جدول شماره ۱-۴ محاسبه شاخص مزیت نسبی آشکار رشته های مختلف علوم انسانی دانشگاه
مازندران در سال تحصیلی ۱۳۷۷ - ۱۳۷۸ ..... ۱۱۱
- جدول شماره ۲-۴ محاسبه شاخص مزیت نسبی آشکار رشته های مختلف علوم پایه دانشگاه
مازندران در سال تحصیلی ۱۳۷۷ - ۱۳۷۸ ..... ۱۱۲
- جدول شماره ۳-۴ محاسبه شاخص مزیت نسبی آشکار رشته های مختلف فنی و مهندسی دانشگاه
مازندران در سال تحصیلی ۱۳۷۷ - ۱۳۷۸ ..... ۱۱۴
- جدول شماره ۴-۴ محاسبه شاخص مزیت نسبی آشکار رشته های مختلف علوم کشاورزی دانشگاه
مازندران در سال تحصیلی ۱۳۷۷ - ۱۳۷۸ ..... ۱۱۴
- جدول شماره ۵-۴ شاخص مزیت نسبی آشکار گروههای عمده فعالیت اقتصادی استان مازندران
طی سالهای ۷۶-۱۳۷۷ ..... ۱۱۷
- جدول شماره ۶-۴ شاخص مزیت نسبی آشکار فعالیت های اقتصادی استان مازندران طی
سالهای ۷۶-۱۳۷۷ ..... ۱۱۹
- جدول شماره ۷-۴ تعداد رشته و گرایشهای تحصیلی در دانشکده های مختلف دانشگاه مازندران ۱۲۳
- جدول شماره ۸-۴ تعیین مزیت نسبی رشته های مختلف تحصیلی دانشگاه مازندران با توجه به
گروه عمده فعالیت ۱۲۵
- جدول شماره ۹-۴ محاسبه شاخص مزیت نسبی آشکار شاغلان متخصص به تفکیک فعالیت های
عمده استان ۱۳۲

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
۷۷	نمودار ۳-۱ پذیرفته شدگان دوره کارشناسی دانشگاه مازندران.....
۷۸	نمودار ۳-۲ کل پذیرفته شدگان دانشگاه مازندران.....
۷۹	نمودار ۳-۳ پذیرفته شدگان دوره کارشناسی ارشد دانشگاه مازندران.....
۸۰	نمودار ۳-۴ پذیرفته شدگان دانشگاه مازندران به تفکیک جنس (زن و مرد).....
۸۹	نمودار ۳-۶ دانش آموختگان دوره کارشناسی دانشگاه مازندران.....
۹۰	نمودار ۳-۷ کل دانش آموختگان دانشگاه مازندران.....
۹۱	نمودار ۳-۸ دانش آموختگان دوره کارشناسی ارشد دانشگاه مازندران.....
۹۲	نمودار ۳-۹ دانش آموختگان دانشگاه مازندران بر حسب جنس (زن و مرد).....
۹۶	نمودار ۳-۱۰ مقایسه دانش آموختگان و پذیرفته شدگان دوره کاردانی و کارشناسی.....
۹۷	نمودار ۳-۱۱ مقایسه پذیرفته شدگان و دانش آموختگان کارشناسی ارشد.....
۹۸	نمودار ۳-۱۲ مقایسه دانش آموختگان و پذیرفته شدگان دانشگاه مازندران.....
۹۹	نمودار ۳-۱۳ نسبت دانش آموختگان و پذیرفته شدگان دوره کارشناسی دانشگاه مازندران.....
۱۰۳	نمودار ۳-۱۴ نسبت دانش آموختگان به پذیرفته شدگان دوره کارشناسی ارشد دانشگاه مازندران.....
۱۰۰	نمودار ۳-۱۵ نسبت کل دانش آموختگان به پذیرفته شدگان دانشگاه مازندران.....
۱۰۱	نمودار ۳-۱۶ درصد نرخ رشد دانش آموختگان دانشگاه مازندران.....
۱۰۲	نمودار ۳-۱۷ درصد نرخ رشد پذیرفته شدگان دانشگاه مازندران.....

فصل اول

کلیات

۱-۱ مقدمه

امروزه آگاهی از نقش و اهمیت نیروی انسانی در فرایند تولید جوامع بشری و مدیریت منابع انسانی به عنوان یکی از کارسازترین عوامل جلوه گر مشخص شده است به طوری که در نیم قرن گذشته بخش قابل توجهی از پیشرفت کشورهای توسعه یافته مرهون تحول در نیروی انسانی کارآموده و متخصص آنها بوده است از اینرو منابع انسانی پایه اصلی ثروت ملتها را تشکیل می دهند. سرمایه و منابع طبیعی عوامل تبعی تولیدند، در حالی که انسانها عوامل فعالی هستند که سرمایه ها را متراکم می سازند، از منابع طبیعی بهره برداری می کنند، سازمانهای اجتماعی و اقتصادی و سیاسی می سازند و توسعه ملی را به جلو می برند. به وضوح کشوری که نتواند مهارتها و دانش مردمش را توسعه دهد و از آن در اقتصاد ملی به نحو موثری بهره برداری کند، قادر نیست هیچ چیز دیگری را توسعه بخشد.

آموزش اساسی ترین و مهمترین راهبردی است که می تواند در جهت تحولات فرهنگی و تبدیل افراد جامعه به سرمایه های انسانی بکار گرفته شود. بسیاری از دانشمندان، تمایز میان دو جامعه توسعه یافته و توسعه نیافته را با اختلاف بهره وری کلی و میزان بازدهی نیروی کار جامعه میسر می دانند. تئودور شولتز که اولین نظریه پرداز سرمایه انسانی است معتقد است که: گسترش آموزش است که کیفیت جمعیت را تغییر می دهد و به رشد اقتصادی کمک می کند.

با توجه به اینکه یکی از اهداف جامعه ما دستیابی به استقلال و رشد و توسعه اقتصادی در راستای دستیابی به خود اتکایی است، لذا در این برهه چاره ای جز باور کردن ثروت های طبیعی و انسانی نیست و این نیز جز با آموزش و ایجاد زمینه های علمی و اجتماعی مناسب مقدور نخواهد بود.